

הכוננו לקראת הוצאת "שבת טיש" כרך ה' והשלמת הסדרה המבקשת בכל בית ישראל!

גיליון מס' 308
שנה 6

פרשת נצבים, כ"ח באלול תשע"ח

שבת טיש

וקראת לשבת ענג

ספורים ואגדות פנינים ופרפראות מדות והליכות

פנינים

ימי התשובה מראש חדש אלול ועד הושענא רבה, מרמזים בפסוק שאמר יעקב אבינו ואני אתנהלה לאטי לרגל המלאכה, שבימים אלו צריך להתנהל במחשבה ובתשובה לרגל מלאכת יום הדין. ראשי התבות ואני אתנהלה לאטי לרגל הם אלול, ותבת לאטי מרמזת על ימי התשובה, ל - ל' ימים של חדש אלול. א - ראש השנה שהוא היום הראשון של עשרת ימי תשובה, ושני הימים נחשבים כיום אחד, כיומא אריכתא. ט - ט' ימים שבין ראש השנה ליום הפפורים. י - י' ימים מיום פפור עד הושענא רבה. (ילקוט שבע)

אתם נצבים היום (כט, ט) - אתם אותיות אמת, רמז יש לדברי חז"ל במסכת שבת כי לשקר אין רגלים אולם שפת אמת תכון לעד, כי **אתם - אמת, נצבים היום**. (תפארת עוזר)

וישלכם (כט, כז) - חסר יו"ד, לרמז על י' המרגלים שבפענ"ם יצאו בגלות. (זרע אברהם)

וירשתה (ל, ה) - אותיות יש תורה, לרמז בא שאין ארץ ישראל לנחלה לבני ישראל אלא אם מקימים בה את התורה, כפי שאמר ויתן להם ארצות גוים ועמל לאמים יידשו, בעבור **ישמרו חקיו ותורתיו יצרו**. (ישמח ישראל)

את־לבבך ואת־לבב זרעך (ו, לו) - את־לבבך ואת־לבבך ואת־לבבך זה לימות המשיח, שאז תהיה עבודת ה' בשלמות. (זרע קודש)

מי יעלה־לנו השמימה (ל, יב) - ראשי תבות מילה וסופי תבות שם הוי"ה, אם תמולו את לבבכם ותכרתו ברית מילה עם הקב"ה, תזכו להתעלות לשמים ולהדבק בשכינה. (הרי"ח)

לא בשמים (שם) - בגימטריה אינה נחה בגסי הרוח, כדברי חז"ל לא תמצא את התורה בגסי הרוח ובעלי גאווה. (כסף צרוף)

כִּי־קָרַב אֵלֶיךָ הַדָּבָר מֵאֵד (ל, יד) - תבת מאד בגימטריה גאולה, כי קרובה הגאולה ותלויה על ידי אֵלֶיךָ במעשיך ובתשובתך. (ספרים)

אם שבת אל ה', אשיך וטוב לך לעולם הבא, אהוב לשמים ונחמד לגריות, ואם לא - אוי לו ואוי לנפשו - ראשי תבות אלול. (מן התורה)

ספורים בפרשה

מחטב עציך עד שאב מימך (כט, י)

הרבנית של רבי יצחק מאיר מזינקוב, בנו של ה"א"הב ישראל מאפטא, היתה אשה צדקנית ורבת חסד. פעם הלכה לבית הפנסת להתפלל ובהפנסה שמעה כי אחד המתפללים, איש פשוט בשם ר' יעקב בעלי-עגלה, שבק חיים לכל חי. קראה הרבנית בצערי: "אוי, רבי יעקב נפטר!" והחלה לספור: "לפני תקופה, אזלו כל עצי ההסקה שבביתי ולא נותר לי בביתי אפלו כפיס אחד. לא היה לי במה להסיק את הבית ולא את בית המדרש הגדול, ולא ידעתי לשית עצות בנפשי. נמלכתי בדעתי וספרתי לר' יעקב המנוח על כך, והוא רתם מייד את עגלתו, נסע אל היער וחסב לי שם עצים מלוא העגלה. בזכות כך, עלה בידי להסיק את התנור בבית המדרש ויהודים רבים ישבו ללמד ולהתפלל. פעם אחרת ארע לי ואזלו כל המים שבביתי. הלכתי לר' יעקב והוא שוב רתם את עגלתו ומלא את כל חבית המים שבביתי". "רבונו של עולם!" אמרה הרבנית, "יהי רצון שמכל עץ ועץ שהביא ר' יעקב, יבא מלאך מליץ טוב בעדו, וכל טפות המים תעמדה לו לזכיות שיבואו לקראתו בעולם העליון". כששמע רבי יצחק מאיר את דברי הרבנית, אמר: "פלא בעיני מנין לה רוח הקדש כזה, כי בדיוק כמו שאמרה כאן, כך אמרו למעלה בשמים".

לא בשמים הוא (ל, יב)

פעם, הגיע קצב אחד, שבפרשתו היו בהמות רבות, אל החוזה מלבלין ובקש ממנו עצה ותושיה. "מגפה פרצה עכשו בין הבהמות" ספר הקצב, "ורבות מהן נמצאות טרפות. מבקש אני לדעת, אם לשחט עכשו את כל הבהמות או למכר אותן במחיר מוזל". בקש ממנו החוזה לערוך רשימה מכל הבהמות שברשותו, ולתאר כל אחת מהן בתארה וסמניה. עשה הקצב כן, והרבי הביט ברשימה ואמר: "בהמה זו כשרה וזו טרפה", וכך עבר על כל הרשימה, ואולם על חלק מהבהמות אמר: "זו איני יודע". התפלא הקצב והרבי הסביר: "בהמות אלו תמצאנה שאלות על פשרותן, ואיך יפסק הרב אם היא כשרה או לא, איני יודע, שכן תורה לא בשמים הוא..."

העדתי ככם היום את־השמים ואת־הארץ (ל, ט)

בשנתו האחרונה של ה"שפת אמת" מגור, בשנת תרס"ה, פרצה מלחמת רוסיה-יפן שהסתיימה בכשלוף צורב לצד הרוסי. באותה עת גיסו רבים מיהודי פולין שהיו בגיל הגיוס, ונשלחו לשדות הקרב במזרח הרחוק. לחסידיו הזכיר הרבי את הפסוק "מי־האיש הירא ורד הלבב ילך וישב לביתו", שמי שהוא ירא שמים ילך וישב לביתו לבטח. גדולה היתה דאגתו לחסידיו, וכל אותם ימים שהיו בחזית לא עלה על משתו ושכב על הארץ כשחלוקו מצע מתחתיו וכלו ספוג מדמעותיו ששפד על צרת עם ישראל. החסידים שרצו לשמח את לבו, היו פותבים לו מן החזית, מתוך החפירות, חדושי תורה ותארו את קורותיהם. אברך אחד, עלוי מאוסטרובצא, כתב לו פלפול ארך בדברי רבנו יונה, ובמכתב התשובה פתח הרבי בפסוק: "העדתי ככם היום את־השמים ואת־הארץ" ופרשו: "העדתי הוא מלשון עדי וקשוט, הקב"ה אומר שהוא מקשט את השמים ואת הארץ ביהודים באלה!"

לקבלת הגיליון והנחוחות
דוא"ל: 5806777@gmail.com

ברכת כתיבה וחתומה טובה
לכל הקוראים הנכבדים ולכל בית ישראל

זמני השבת - ירושלים
הדלח"ג 6.20 צאת השבת 7.32 רבנו תם 8.12

היה היה

המומר הראשון בירושלים וחזרתו לאביו שבשמים

הימים, ימי ראשית הישוב היהודי המתחדש בירושלים. הישוב היה קטן ודל והעולים לירושלים נאבקו קשות עם מחסור חמור ועניות מחפירה שהיתה מנת חלקם, אך למרות כל הקשיים והיסורים נאחזו באדמת הקדש במסירות נפש. והנה באה על ירושלים צרה חדשה. המיסיון הנוצרי החל לנעוץ את צפרניו ביהודי העיר ונסה לצוד נשמות טהורות ולהעבירן על דתו, רחמנא לצלן. באותם ימים, פעלה חברה לונדונית ששמה לה למטרה להפיץ את הנצרות בקרב היהודים, ולשם כך פזרה הון עתק של שבעת אלפים לירות שטרלינג בשנה, שנחשב באותם ימים לכסף רב, אולם מאמציהם היו לשוא. למרות המחסור הגדול והמצוקה הקשה בה היו יהודי ירושלים שרוויים אז, ולמרות הפתאים הקורצים שהציגו בפניהם שליחי המיסיון, עמדו בלם בנסיון הקשה, לרבות אלו שבצדי המזנה.

בשנת תקצ"ז, הגיע לירושלים אדם בשם שמעון רוזנטל, יליד העיר פוזנא, איש קל דעת והפקפך בדעתו. עוד בצעירותו טרם הגיע לירושלים, זלזל במצות שבין אדם למקום ושבין אדם לחברו, והיה איש נוכח, צבוע ופוחח. זמן קצר לאחר הגיעו ארצה, נפל דבר בירושלים. לתושבי העיר היהודים נודע, כי רוזנטל היהודי המיר את דתו יחד עם אשתו ושני ילדיו, וכך הפכו להיות ראשוני המומרים שבירושלים, רחמנא לצלן. הבשורה האיומה הכתה בתדומה את ראשי הישוב בירושלים, ורבניה נחרדו לשמע על מעשה הנבלה שנעשה בה. תחלה, נסו כמה מיידייו לשעבר של רוזנטל להניאו ממעשהו ולהשיבו אל אביו שבשמים, אלא שהוא אטם את אזנו משמע. התברר, כי רוב תאות הבצע שבו, הספים רוזנטל להמיר את דתו בתמורה לסכום רב שהבטיח לו, ואמנם לאחר תקופה קצרה, פתח המומר בית מלון מחוץ לחומות ירושלים, בתקופה שהישוב בלוי היה נתון עדין מאחורי החומות ועוד לא הוקמו השכונות החדשות מחוץ לעיר. מהר מאד התפרסם המומר החדש בנוכל משהתן ותכבן, שהצליח לעזור עליו את חמתם של אורחי המלון בטענה שהוא סוחר אולם וגונב מהם כספים, ואף ראשי המיסיון בעצמם גלו איזו 'סחורה' נפלה בחלקם, ומהרו לפטרו ממשרתו במפקח על בניית מוסדותיהם. ילדיו של המומר, הלכו אף הם בדרכיו למרבה הצער, ושנים מחנניו היו מעשירי העיר. הראשון היה המומר ברגהיים שהיה מראשוני הבנקאים בירושלים והשני שמש כמנהל הדאר הצרפתי בעיר. 'מומר להכעיס' היה רוזנטל, וחפש תמיד אמתלאות כדי לנגח את אחיו היהודים ולהפגש עמם ולבוחי סרק. לעתים היה נוטל בפרהסייה בשר טרפה, ולנגד עיניהם הקמות של היהודים, היה מתענג על הבשר ולועג לאלו שהביעו בפניו את שאט נפשם. היהודים העדיפו להתעלם ממנו ולא יחסו לו כל חשיבות, וכשהיו נתקלים בו היו מתרחקים ממנו מחמת מאוס. כמה גדולה היתה ההשתוממות בירושלים, פאשר התפשטה השמועה כמו אש בשדה קוצים, כי רוזנטל המומר היה לבעל תשובה והוא שב ליהדותו.

הדבר ארע במוצאי שבת יקדש פרשת נצבים וילך, כ"ה באולול תרכ"א, הלילה הראשון לאמירת הסליחות כמנהג יהודי אשכנז. בשעה שהיהודי העיר היו בדרךם לבתי הכנסת לאמירת הסליחות ואוירה עלאית של חרדת הדין היתה שרויה על פני הכל, נתקף לפתע המומר בהרהורי חרטה ורוח טהרה ירדה עליו מפרום. בלי לחשב הרבה, אץ אל ה'חרבה' ונכנס לבית המדרש הישן שבחצר. נעמד בפנה שליד הדלת, נטל לידו ספר סליחות והחל לומר עם הצבור את הסליחות בקול גדול וכשהגיע לסדר הודוי, הפה על לבו בחזקה וקרא בקול נשבר ובדמעות שלישי: "אשמנו, בגדנו, המתפללים הביטו עליו בתמהון ולעג והתקשו להאמין כי הוא באמת מתפנה לשוב בתשובה שלמה, וגם רבני העיר אליהם בא למחרת ובקש לשוב ליהדותו, מאנו להאמין לו. בערב ראש השנה, נכנס רוזנטל אל אחד הספרים ברחוב היהודים ודרש ממנו להסתפר פדת וכדין, פשהו מותר לו שתי פאות עבותות בצדי ראשו פדין התורה. עטור זקן מפאר היה מאז ומתמיד, וצורתו היהודית חזרה עליו במלוא הדרה. משם מהר להטהר לכבוד יום הדין לנגד עיניהם של שלשה רבנים, פרש לקרן זווית בבית מדרשו של רבי ישעיה ברדיקו והחל לבכות. לביתו לא חזר יותר, ואת לילותיו עשה ב'הקדש' שבחצר החרבה, שם גם סעד את לבו בלחם צר ומעט מים, ואת כל זמנו העביר באמירת תהלים. בני משפחתו המדגים החלו לחפשו, וכאשר מצאוהו יושב בין עניי העיר לאחר שצורתו השתנתה ללא הבר, נסו להתחנן לפניו לחזו הביתה, אך הוא סרב בחקף והודיע כי דעתו איתנה לשוב לבוראו בלב שלם. בערב יום הפפורים, הזמינו הקונסול האנגלי אליו באמתלה כלשהי, והוא התפתה ונכנס אליו. כשנכנס, נהל לגלות את אשתו וילדיו וישיבים שם וממתנינים לו, פשהו מומרים בבכי ומתחננים לפניו לשוב אליהם, אלא שהוא המשיך לעמד פסובו. פשבקש לצאת, תפסוהו שומרי הקונסול וכפתוהו. "פאן תשאָר בעל-פֿרָחֶה הליילה ומחר, ולא תוכל להכנס לבית הכנסת של היהודים ביום הפפורים", אמרה לו אשתו המומרת, והוא פרץ בבכי מר. במקשה כל שעות היום נאבק בעל התשובה בכובשיו, ורק לפנות ערב, פשהחמה נטתה לשקע, הצליח לכרח ממאסרו הישר אל בית הכנסת. בכחותיו האחרונים פשל פנימה, בדייק ברגע שהוציאו את ספרי התורה מארון הקדש, והחזן פתח באמירת 'כל נדרי'. יחד עם כל הקהל, קרא בעל התשובה בקול נשבר: "אנו מתירין להתפלל עם העברניים" וכל גופו הטלטל בבכי מר מתוך תשובה שלמה.

מאורות

הדוק רבי רפאל מטשכנוב
ליום ההוללה כ"ח באולול תרנ"ד

נולד בשנת תפ"ג לאביו רבי אברהם לנדא מטשכנוב אבי השושלת, וכבר מנעוריו הצטין במדות ישרות. צנוע היה בדרכיו, ענו ונחמא אל הכלים, תם וישר דרך. גם אביו היה משבחו בקדה טובה זו, והיה מכנה אותו איש תם ישב אהלים. בהגיעו לפרקו, נשא את בתו של הנגיד ר' פיבוש אופטובסקי מדוונסקא-זולע שהיה מצאצאי רבי אליקים זץ מהילדסהיים בעל שו"ת "אבן השהם" ו'רפדוני בתפוחים'. חותנו זה היה עשיר מפלג, ושמו יצא לתהלה כעסקן ראשון במעלה ובעשה חסד לאלפים. מכספו הפרטי הקים בית מדרש בעיר מגוריו, ולחתנו רבי רפאל היתק עשרת אלפים רבל כסף בנדניה, כדי שיוכל לשבת על התורה ועל העבודה ללא דאגות חמירות. אציל המדות היה, וכאשר נפטר חותנו, וגיסי היו רשים באו ואמרו, שלפי חקי המדינה עליהם להביא אשור מאחות - אשתו, שהיא מותרת על חלקה בירשה ומכנים הם לשלם לו סכום גדולה בעבור זה, אמר בתמימות: "לשם מה עליכם לשלם לי? והרי על פי חקי התורה אין הבת יורשת בין הבנים וחלילה לי לטל מאמה שלא עליפי דין תורה". למרות לברבות הימים הפסיד את כל רכושו, לא רצה לקבל על עצמו משרת רבנית, למרות שאביו שדלו לעשות כן, שכן העדיף לחיות בדחק ולא לעשות תורתו קרדש לחפר בו. לאחר הסתלקות אביו, השתקע בורשה ונמנע מלהנהיג עדה כמו שלשת אחיו המפרסמים, וחי בצניעות ודחק. לאחר פטירתו נטמן בבית העלמין שגורשה.

יוסיף דעת

המפוסק שבפרשתנו "לא בשמים הוא", דרשו חז"ל בכמה מקומות, שמה שיתנה תורה לישראל היא מסורה בידי חכמי הדור ואין לפסוק הלכה על פי חלומות, וגם אין משינויין בבת קול. כך כתב החת"ם סופר, שרוב הפעמים הבת קול היא גנד החלכה, כמו שמיצו בתנורו של עכנאי ובמעשה של רבה רב נחמני שהיה מחלוקת בשמים דיני נגיעים וקראוהו לבית דין של מעלה לפסוק בין הקב"ה לפמליא של מעלה, ולשעלה אמר טהור ויצאת נשמתו בטהרה, אולם החלכה נספק שהגנע טמא. מעניין הדבר, שלמרות שרוב לא בשמים היא, מיצו בכמה מקורות בספרי הגאונים והראשונים המוכרים דברים שנתגלו אליהם מן השמים, ויש אף שלמדו מזה דבר הלכה. כך מצאנו ברא"ש בשם רב האי גאון שהנשבע בספר תחנונים או ספר תהלות, 'הראוי מן השמים ששבוהו זו כשבוהו בספר תורה', כך כתב גם הרשב"א 'ותוב אני לך עיקר הדברים בדין כאשר הראנו מן השמים', גם הראב"ד מתבטא בלשון 'הופיעה רוח הקודש בבית מדרשו', אלא שהחת"ם סופר מבאר שאין הכוונה לרוח הקודש אלא לרוח ה' על עוסקי תורה לשמה. ולמרות זאת לא חת הרמב"ן לחלוק על הראב"ד. יש שכתבו, שרק במקום שיש מחלוקת אין משינויים בבת קול ותורה לא בשמים, אולם לשם הכרעה מהווה הדבר גילוי מילתא והסכמה מן השמים וניתן לסמוך עליו, וכמו שמיצו במדרש רבה שמה השמים הסכימו לתקנות אנשי כנסת הגדולה ובבוקר מצאו את ספרם חתום מן השמים. אחד מבעלי התוספות, רבנו יעקב החסיד ממרוש, חיבר ספר בשם "שו"ת מן השמים", ובו שאלות ששאל בשאלת חלום וקיבל עליהם תשובות מן השמים. בטעות ייחסו את הספר לרבנו תם ואינו שלו, והמחבר היה חי בשלהי זמן הרמב"ם. בסיומו ג' מובאת השאלה לגבי המחלוקת בין תפילת רש"י לרבנו תם, ומן השמים ענו לו 'אלו ואלו דברי אליקים חיים', וגם בשמים נחלקו בכך, הקב"ה אומר כרבונו תם, וכל פמליא של מעלה כרש"י.

היה היה

ושבת עדיה' אלקיה' ושמעת בקלו

פניני אור החיים

מדברי האור החיים הקדוש על הפרשה

ומל' ה' אלקיה' וגו' - נשוא לומר תקון התשובה, סדר שלשום, כנגד תשובת תלמוד תורה, אמר תשובה ראשונה ושבתי עדיה, ונמר אמר ושמעת בקלו שהוא תלמוד תורה, ולא הזכיר עמו דבר אחר, וזו היא התחלת התשובה שצריך השב עשות, ואמר כנגדה ושב ה' אלקיה' אתי שבויתך ורחמך ושב וקבצך וגו', כאומרם ז"ל שבוכות עסק התורה יהיו ישראל נגאלין. גם אמר עלימה אבדה הארץ עליצובם אתי תורת, לזה כשישובו לתלמוד תורה יקבצם ה' ויביאם אל הארץ אשר ירשו וגו'. וכנגד שמירת מצות לא תעשה אמר ומל' ה' אלקיה' את לבבך וגו', וידוע כי ערלת הלב הוא עשות רשע ואהבת הרשע, שלבו של אדם מחמדתו, וכנגדו אמר ומל' וגו' לאהבה אתי, פרוש שתלביש האהבה אשר תכונן בך התכונן בריאתך בניעמות ידיות חבת אלקיה', ויחד שכר לזה שיהפך ה' כל הצרות מעלינו על שונאינו כאמרו ונתן וגו' עלי אביבך וגו'. וכנגד קיום מצות עשה, אמר ואתה תשוב וגו' ועשית אתי ככל מצותי, הרי זה מצות עשה, ויחד להם שכר הקרבת התועלת כאמרו והותרך וגו' וישוב לשיש וגו': לאהבה את ה' וגו' - מאמר זה סמוך עם מה שלמעלה ממנו, שאמר למען תהיה אתה וירעה, ונמר אמר לאהבה וגו', פרוש ששעם חפץ בחיים הוא לאהבה אתי' לשמע בקולו וגו', ונתן טעם כי הוא היה, כי מה לאדם חיים אם לא רצונו יתברך, שעשית רצונו היא תסובב שדבך האדם בקונו, כאמרו ולדבקה בו, וזה הוא עצמו החיים בעולם הזה וארץ ימים לעולם הבא, והוא אמרו וארץ ימיו, ואמרו לשבת על וגו' - כאלו אמר ולשבת וגו', ודבר זה גספון הוא מהשגת השלמות, כי ישיבת הארץ היא מצוה בוללת כל התורה:

ר' אנשיל, היה מעשיריה הבולטים של יהדות רוסיה שלפני כמאתים שנה. עסקים מסעפים היו לו בארצות רבות וחושו המסחרי המקפתח מעולם לא אכזבו. הוא צבר הון רב, עד שנגעשה איל הון של ממש, אולם למרות עשירותו הגדולה לא זנח את אלקיו ואת עמו, והמשיך ללכת בדרך התורה ולדקדק במצוות. אפלו את לבושו היהודי לא המיר מעולם והיה מתהלך בגאון בין שרים ונגידים בלי לחשש מפני המלעגים. ימיו עברו עליו על מי מנוחות, והנה קפץ עליו רגזו של בנו יחידו דוד'ל. עלם צעיר היה, ברוך כשרון, ממלח ופקח, אלא שהפמוז הרב שברשות אביו סגור את עיניו ואט'אט גלה האב, כי בנו אבד את החשק בלמוד התורה, ובמקום לצלל אל ים התורה ולשקע בנגכי סגיו'תיה המאירות עינים, בפר להתרועע עם חברים מפקפקים שהורידוהו לבאר שחת ועיני האב רואות וכלות. מחסידיו המעריצים של האדמו"ר האמצעי מליובאוויטש, היה ר' אנשיל, ופעמים רבות הפציר בבנו לנטע עמו לרבו, אלא שהבן סרב מחשש שמא יטיף לו הרבי דברי מוסר ותוכחה על התנהגותו המבישה ויפציר בו לשוב מדרך הרעה. ברבות הימים, נעשה הבן שתף לעסקיו של ר' אנשיל, ולמרות הצער שגרם לו בהתנהגותו הנלוזה, לא יכול היה לגרשו מעל פניו והוא נותר סמוך על שלחנו, לבשתו ולחפרתו.

באחת השנים, כשישב ר' אנשיל בליל הסדר פמלך בגדוד, כשמסביבו כל בני משפחתו הענפה לרבות אורחים רבים, הוציא לפתע הבן הסורר פפר לחם מחיקו והניחה על השלחן. כל הנוכחים הכו בתדהמה ושמחת החג השבתה בבת אחת, כשאירת נכאים ואבלות משתלטת על הבית. הבן הפוחז הבין כי הרחיק לכת במעשהו, והוא מהר לבער את החמץ מהבית כשהוא מסתגר בתוך עצמו ולא מחליף עם אביו מלה מטוב ועד רע. עם תם ימי החג, נסע ר' אנשיל לרבו האדמו"ר האמצעי, ושם פרץ בכבי מר כשהוא מגולל בפניו את צרתו הגדולה השרויה בביתו. הרבי האזין לדבריו רוב רחמים וחסלה, ולבסוף נאנח ואמר: "קלפה גדולה אופפת את בנה השקוע ביון מצולה עד צוארו ואין בכחי להושיעו. עצתי היא, שתפע אל הצדיק רבי ישראל מרוזין, והוא ידאי מצא רפואה לתלולאי נפשו של בנה". הרבי פאלו קרא את מחשבותיו ואמר: "ודאי מתפלל אתה על עצתי, שכן בנה מסרב להצטרף אליך בנסיעותיך לצדיקים, אך ידוע לך ודאי שהנהגתו של הצדיק מרוזין היא בדרך המלכות ובינה דומה לארמון מלכה. ספר נא אפוא לבנה שמתעתד אתה להפגש עם 'מליונר' גדול ברוזין, ובאמתלה זו תוכל להביא את בנה אליו". קבל ר' אנשיל את עצתו הנבונה של רבו, והצליח לקחת את הבן עמו בנסיעתו לרוזין.

דברי הימים

בכל השבתות הסמוכות לראש חודש, מכריזים בבית הכנסת לאחר ההפטרה ולפני תפילת המוסף, את המועד של ראש חודש הקרוב, והשבת בה מכריזים על החודש, נקראת על שם זה 'שבת מברכים'. תקנה זו נתקנה בדורות הראשונים, כדי להודיע מתי הוא ראש חודש גם לאלו שאינם באים לבית הכנסת בימות החול מפני שהם טרודים לפרנסתם.

החודש היחיד שבו אין מכריזים על החודש, הוא חודש תשרי. וטעמים שונים ניתנו בדבר. בשער הציון ועוד הפטרה באופן הפשוט, שהרי ראש השנה מועדו קבוע בתחילת החודש ויזמו ידוע לכולם, ויש שהוסיפו ש"הוא מבורך ועומד". בעל הלבושים והמגן אברהם הסמיכו לכך את דברי חז"ל שדרשו את הפסוק "תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו", איהו חג החודש מתכסה בו? הווי אומר זה ראש השנה, ולפיכך אין מכריזים מקודם על בואו החודש המכוסה. יש שכתבו שהוא כדי לערוב את השטן שלא יבוא לקטר בראש השנה, ואחרים הסבירו שלא יבוא ליד ידע ויחשבו שהיום הראשון של ראש השנה שייך לחודש אלול, כמו בכל החודשים שיש להם שני ראשי חודשים שהיום הראשון שייך לחודש הקודם, ויבוא למנות את ימי החודש מהיום השני. בספרי החסידות מובא בשם הבעש"ט, שחודש תשרי הוא החודש השביעי, שהוא המשבע והמשביע על כל השנה, ולכן הקב"ה מברכו בעצמו ועל ידו ומברכים כל חודשי השנה.

יש שנהגו שלא לברך גם לפני ראש חודש אב, מפני שהוא חודש של פורענות, אולם המנהג לא השתמר, אלא שבכמה קהילות מקדימים בחודש זה את הקינה "מחדש חדשים וקצץ קדושים" של ריה"ל.

עוד מרחוק, כשראה הבן את יפי חצרו של הסבא קדישא מרוזין והביתים המפארים שבו, התבונן בהם בהשתאות, בעוד האב נכנס ראשון אל 'המיליונר' כדי לספס את פטי העסקה. כשנעמד ר' אנשיל אצל הצדיק, פרץ בכבי תמוררים כשהוא מספר את כל תלאותיו ואת שליחותו של רבו האדמו"ר האמצעי ששלחו לכאן, כדי שהרבי יציל את נפש בנו מרדת שחת. בתחלה ספר את אשר ארע בליל הסדר ופבר את ידיו בצער וקרא: "רבי, כלו כל הקצין, איני יכול לסבל את התנהגותו המתעבת של בני". נאנח הצדיק מקירות לבו על הבן האובד שנקלד ברשתו של היצר הרע, ואמר לאב: "אל יאוש! לכל בן ישראל יש ניצוץ יהודי שחבוי בלבו, וצריך רק להלהיבה ולהצית בה את האור, ואז היא מתלקחת לשלהבת אש קדש".

כשנכנס הבן בעקבות אביו אל הקדש פנימה, לא חשד תחלה במאומה, אולם אחר הפגסו אל חדרו של הרבי, קלט סוף סוף שכל מדבר כאן על עסקי קמון אלא על עסקי נשמות. תחלה רצה לסגת לאחור, אולם הרבי נעץ בו את עיני החודרות שחדרו לתוך נשמתו וערערו את גאותו. הרבי לא הוציא הנה מפיו, והורה לעלם ללכת בעקבותיו. יחד עברו מחדר לחדר, פשהם פוסעים על מרבדים יקרי ערך, ולבסוף הגיעו לחדר שהיה מקום במראות מפל צדדי. הצדיק הורה לנער להביט במראה הראשונה, וכשהציץ בה לרגע נתע נלאחוריו. הוא ראה במראה ילד צעיר לימים, שתם וזך נשקפים מעיניו הילדותיות, וישב ושוקד בהתלהבות על תלמודו, וכשהתבונן היטב, גלה כי הנשקף אינו אלא הוא עצמו בשנות ילדותו. על פי הוראת הצדיק, המשיך למראה הבאה ושם גלה את עצמו בנערותו ביצד הוא עוסק בתורה. במראות הבאות ראה כיצד הוא מדרדר אט'אט מדחי אל דחי, תחלה הוא מזלזל במצות שאדם דש בעקביו, שח שיחת הליון בתפלה ומזלזל בנטילת ידים, ומשם הדרך קצרה לעבר על אסורי תורה חמורים. רגשי געול ותעוב אהזו בו למראה מעשיו הרעים המשתקפים מבעד מראותיו המפלאות של הרבי, עד שמרב בושח וכלימה לא יכול היה להביט במראות הבאות, אלא שפקדת הרבי חזקה עליו להמשיך להתבונן בהן, עד שבאחרונה ראה את עצמו מניח את פפר הלחם על שלחן הסדר. לבו נשבר בקרבו והוא התנפל לרגלי הצדיק, כשהוא מבקש ממנו בכבי ותחנונים דרך תשובה.

"קום על רגליך" צוה לו הצדיק מרוזין, וסדר לו סדר תשובה כדי לרפא את נפשו החוטאת מקל תלולאיה. הבן מלא בדיקנות אחר דברי הצדיק, וברבות הימים הכירו בלם את החסיד הנזיק ר' דוד, שהיה נאמן לה ולתורתו וכל ימיו היה מלאים בתורה, במצות ובמעשים טובים.

משבח

מטעים

הנסתרות (כס.טז)

בספר התנאי נאמר, שיש אהבה נסתרת בין הקב"ה לישראל, ורמז לזה בראשי התבות לה' אלקינו והנגלת לנו שהם אלו, כי בהדש זה מתגלית לעינינו האהבה הנסתרת, ובזכות זה יש לנו קיום לנו ולבנינו עד עולם. ולכן תבת הנסתרות מטעמת בשני טעמים יחד פשטא זקה קטן, שאפילו שהקב"ה שולח עלינו לעתים רעמים כדי לפשט עקמומית שבלב, והיא הפשטא. מיד לאחר מכן הוא זקף את עמנו הקטן בעמים, פנאמר מי יקום יעקב כי קטן הוא. ולכן באים שני הטעמים בתבה אחת, לרמז שהקב"ה זקף אותנו מיד ברחמים לאחר הפשטא שבאה לפשט עקמומית. (מכתב לוד)

הנסתרות לה' אלקינו והנגלת (טז)

תבת הנסתרת בטעמי פשטא קטן, ואלו תבת והנגלת בטעם גרשים המרמז על שני גרושיו, כי לאחר שתי הגליות של עם ישראל בחרבן בית ראשון ושני, יתפשט עם ישראל שהוא הקטן שבאומות על כל העולם כולו עד הגאולה. (אגרת רבי')

כי יבאו עליך (כ.ט)

בשהקב"ה מעורר את האדם לתשובה, מנסה הוא תחלה לעוררו ברחמים וחסדים ורק אחר כך ביוסורים. ולכן מטעמת התבות בקומא וזאלא, כי הוא מקדים את התורה לקבלה. (אשל אברהם)

מדגש

על התבות "ראשיכם שבטיכם" שבסוף הראשון בפרשה, מפרש רש"י "ראשיכם לשבטיכם, דהינו שהתבות מקבצת זו לזו וכאלו נאמר ראשי שבטיכם, וכן גם משמע מטעמי המקרא המהברים במגזר רביעי, ואם היתה המגזר נגזר לראשים ולכל השבטים, למה היה צריך להפריד את הראשים בנגזר? והרי הם בכלל השבטים, וגם הזקנים והשוטרים בכלל זה הם. כך גם עולה מתרגום יונתן וכן פרשו רב הראשונים, ויש אומרים שבגזר רש"י שהראשים עמדו לפי סדר השבטים. רבי אליעזר פלגלש בעל "תשובה מאהבה" דרש תבות אלו שברש"י לרמז לדברי חז"ל במסכת ערכין פרנס לפי דורו, כי לפי השבטים כך נראים הראשים, וכמו שאמר חז"ל בראש השנה "רבעל בדורו כמשה בדורו, בן דורו כאהרן בדורו, יפתח בדורו כשמואל בדורו".

ממלה

שוחחו פעם כמה חכמים והתנגלו הדברים אודות עשרת השבטים. נענה אחד ואמר: "אני לבשעצמי ברי לי, שמעשרת השבטים לא נותר שריד ופליט, ואף מצניו דעה בחז"ל שאינם עתידים לחזור. ואף שנאמר בפרשת נצבים "אם יהיה נדחה בקצה השמים משם וקבצו, רמז הוא לתחית המתים, ואם תשאלוני מהיכן בטיח אני שלא נותר מהם איש? שכן אלו היו עשרת השבטים יושבים על אדמתם ודאי כבר היו המשלחים של ארץ ישראל יוצאים אליהם כדי להוציא מהם כספים לישוב הארץ, ואם לא עשו כן, וזקף היא שפבר אבדו מן העולם..."

רבי עמרם גרדינאן, המבנה העד"ן הקדוש, שהיה יליד ירושלים ומגדולי המקובלים בה, נשלח על-ידי קהלת חברון פשד"ר למרוקו, ובה פעל רבות לחזוק הישוב בארץ ישראל. הוא אף לא הספיק לשוב ארצה, ובעודו באם הדרך נפטר וציינו הפך לתל תלפיות. מספר שבמהלך נודדו בארצות הגולה למען ישוב ארץ ישראל, הגיע פעם לעיר פס שבמרוקו ושם בא לפניו עני בריטובים וספר לו על בנו שהגיע לפרקו ועומד הוא לשאת יתומה עניה, אלא שאין בידו להשיג את ההוצאות המרבות לנשואיהם. בהיותו ממשפחה חשוכה ומיחסת, בוש הוא אף לפשט יד בין מכיריו, ולאיש אף לא ספר על מצוקתו, למעט האורח הדגול שבא מארץ הקודש. נבדו רבי עמרם ואמר: "ממון לא אוכל לתרם לך, שכן כסף פרטי אין עמי אלא פרוטות מעטות, והכסף הרב שברשותי קדש הוא לחברון עיר הקודש. אוכל זאת אוכל לעשות עמך, אעניק לך את גלימת השבת שלי שהיא חפץ של קדשה, ואתה תמכרה לכל המרבה במחיה, ואולי יעלה בידך להשיג את ההוצאות נשואי בנך". כשנודע בעיר כי בידו של העני מצויה גלימתו הצחורה והמקדשת של האורח הדגול שהגיע מארץ ישראל, החלו עשירי פס להתחרות ביניהם מי יזכה באוצר המנצר, ולבסוף רכשו אחד מעשירי העשירי במחיר בה גבוה, שעמו הצליח העני להשיג את בני הזוג בהרחבה ביד המלך. רבי עמרם גרדינאן עצמו השתתף בפתחה, כשהוא שמוח על החסד שנמל ושמוח את המשתתפים. כשהגיעה השבת, התעטף הצדיק בגלימתו השחורה של ימי החל תחת אדרתו המרהיבה והצחורה שהקדשה לשבת-קדש, כשבבלבו שמוחה ואשר על המצוה הגדולה שנפלה בחלקו לעשות חסד עם הזולת בגופו ובממונו.

מסירותו של רבי גדליה משה מזויל להפצת תורה וטהרה בישראל היתה למופת. הוא לא נרתע מרדיפות הקומוניסטים שעלו אז לשלטון ומהתנכלויותיהם, עד שהפכו עצרוהו כששפחה בבית אביו רבי שלמה מזויל, והוציאו את גזר דינו למות בעון נהול תלמוד תורה בחשאי ומקנה טהרה שהיה בביתו. לאחר הקראת גזר הדין, קרא לעברו השופט הקומוניסט בזלזול: "נו, היכן האלקים שלך שיכול להציל אותך מתחת ידי?" נעמד רבי גדליה משה מלוא קומתו ואמר בעז: "אם הקב"ה חפץ שאמות תחת ידכם, כך אמנם יהיה, אך אם אין רצונו בכך לא תוכלו לעשות לי מאומה". מובן מאליי שהקמתו של השופט בערה והוא מהר להוציא את רבי גדליה משה אל חצר בית המשפט, דרך את נשקו וכינו לעברו, אלא שבתו הקטנה של השופט ראתה זאת וקראה לעברו בשאט נפש: "אבא, מיצד אינך בוש להתעסק עם יהודי בזוי?" נרתע השופט וקרא לעברו "דע לך שאלוכל בתי כבר לא היתה בחיים, היא זו שהצילה אותך ולא האלקים שלך..." לאחר השתדלויות רבות, עלה בידי אביו רבי שלמה להמיר את גזר דינו לגרוש לסיביר עם עבודת פרך, שם שהה שנים ארוכות ובמהלכן מסר נפשו לשמור על כל המצוות, ואף פעם לא החסיר מלהניח תפלין ושמו על כל השבתות. בשבתו בסיביר, ראה פעם שני קצינים רמי-דרג ששחקו את משחק השחמט, ובמהלכו עצרו וזככו בדעתם כיצד להתקדם במשחק. הזרח להם רבי גדליה משה על כמה מהלכים גאונים, והם נפעמו מחמתו ומאז החלו להקל בתנאי מאסרו הקשים. דרפס, עלה בידו להשיג סחורות יקרות שהגיעו בחשאי אל המחנה, אוכל את כל הרווחים שעלה בידו להשיג, שלח אל תלמוד התורה שבעיר מוסקבה, כדי לתמוך בו ולהמשיך ללמוד את ילדי ישראל תורה, ואלו לעצמו הסתפק בקב חרובין. בערב ראש השנה, השיגו לו ידידיו הקצינים שופר פשר, אוכל הוא חשש לתקע בו פו ובלע לו. כל יום ראש השנה עמד רבי גדליה משה בתפלה, ולקראת תפלת מנחה ארע לו גם וקטטה המזנית פרצה בין האסירים. הסוהרים היו עסוקים בהרצעת הרוחות, ובינתיים נצל רבי גדליה משה את ההודמנות, ברח בכוננה את ברכות השופר ותקע שלשים קולות כמנחת היום, ויהי לנס.

בתקופת המאורעות בארץ ישראל, שרר מחסור חמור בנפט עמו היו משתמשים אז גם לבשול וגם למאור. הנפט היה מחלק בהקצבה, וכאשר היתה מגיעה עגלת הנפט, היו נעמדים כל תושבי האזור בתור כדי לקבלו. פעם, ירדה רבניתו של רבי איסר זלמן מלצר בעל ה"אבן האזל" אל הרחוב, עם פח הנפט הריק שבידה, ונעמדה בסוף התור הארוך. הכיר בה המוכר שהיא אשת חבר קהבר, ומפני כבודו בעלה הדגול, הקדים את תורה ויצק לה נפט מלוא הפח. כשחזרה לביתה, התפלל רבי איסר זלמן ושאלי: "מה זה מהרהר למצא?" ובשפפה לו הרבנית על המוכר שהקדים את תורה, נענע בראשו ואמר: "זו גנבה של ממש מכל העומדים בתור! עליך לשוב ולהמתין כמו בלם בסבלנות ואין רשות למוכר להקדים אף אחד על-פני האחרים". כך מספר גם, שביציאתו פעם מבית המרוץ שב ושלם לבלן תשלום נוסף, באמרו שבטעות הכניס את מעילו לתבה אחרת מזו שבה הכניס את שאר בגדיו, ומפני שהשתמש בשתי תבות צריך הוא לשלם פעמים. מעשה זה היה לסמל ודגמה לתלמידיו כמה צריך האדם להיות זהיר בדרךיו וישר במעשיו.

"ישב ה' אלוקיך את-שבותך ורחמך וישב וקבצו מפליהעמים" - למה נאמר פעמים 'ישב'? אלא שיש שני סוגי יהודים בגולה. יש שהשיג את כבוד הגלות ומשתוקקים לארץ האבות, ואותם ישיב ה' ראשונים. אך גם על אלו שמצאו קרת רוח בארץ נבריה ורחם ה' 'ישב וקבצו מפלי העמים'... (פרפראות לתורה)